

УДК 373.3/.5.018.5(477-22):[37.016:002]

Лариса Шевчук

РОБОТА З ІНФОРМАЦІЄЮ У СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Для сучасного суспільства характерне невинне зростання обсягу інформації, що потребує сформованості у кожної особистості здатності, умінь і навичок її пошуку, використання, перетворення, створення власного продукту, – тобто сформованості відповідної компетентності. Особливо актуальним формування інформаційної компетентності є для сільських школярів, зважаючи на обмеженість у виборі курсів за вибором, гуртків, доступу до занять у позашкільних навчальних закладах тощо.

Зазначене вище спричинює необхідність особливої уваги до організації роботи з інформацією у сільських школах.

Слово «інформація» (від латинського слова «information») означає викладення, повідомлення, пояснення факту, явища, події.

Поняття інформації розглядають такі науковці як Р. Акоф, Н. Віннер, Д. Дубровський, Ф. Махлуп, К. Шеннон та ін.

Зокрема, Ф. Махлуп перелічує точки зору закордонних науковців на трактування інформації: процес передачі знань, сигналу чи повідомлення; поточні дані про перемінні величини в деякій галузі діяльності, систематизовані відомості щодо основних причинних зв'язків; знання, які передані кимось іншим чи набуті шляхом власного дослідження чи вивчення; 4) знання про якусь особу подію, випадок тощо.

Водночас, у науково-методичній літературі поняття «інформація» вирізняється також такою різноманітністю тлумачень:

1) відображення реального (матеріального) світу у вигляді знаків та сигналів;

2) зміст отриманого повідомлення, його інтерпретація;

3) відомості (будь-які відомості одержувані людиною; відомості, котрі дають уявлення про ту чи іншу сторону матеріального світу та процесів, що виникають у ньому; відомості, знання, повідомлення, що є об'єктом збереження, передачі, перетворення і які допомагають вирішити поставлене завдання; нові знання, відомості, які прийняті, зрозумілі і оцінені людиною як корисні, можуть бути використані нею).

Процеси створення інформації, її пошуку, зберігання, опрацювання, використання, передачі – це інформаційні процеси, з якими пов'язане поняття «інформаційна компетентність». За С. Трішиною, це здатність особистості орієнтуватися в потоці різноманітних повідомлень, складне індивідуально-психологічне утворення, інтегративна якість особистості, «що є результатом відображення процесів добору, засвоєння, опрацювання, трансформації і генерування повідомлень в особливий тип предметно-специфічних знань, яка дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати оптимальні рішення в різних галузях діяльності» [3].

Інформаційна компетентність передбачає наявність аналітичних, проектних, прогностичних умінь в засвоєнні і застосуванні інформації, формування яких відбувається під час таких етапів, які має пройти учень: ознайомлення, репродукція, перетворення інформації, створення власного інтелектуального продукту на основі отриманої чи самостійно знайденої інформації [1].

Мета статті полягає у розгляді проблем, які виникають в учнів під час роботи з інформацією, способів організації роботи з інформацією у сільській школі.

Розглядаючи сутність поняття інформації, необхідно відзначити її невичерпність та різноманітність. Властивостями інформації є достовірність, повнота, актуальність, корисність, зрозумілість.

Опитані нами сільські вчителі найбільш важливою властивістю інформації обирають достовірність – 100 % (8% з них – достовірність та об'єктивність, 9% – достовірність, актуальність і зрозумілість), школярі – об'єктивність – 70% (решта: 10% – достовірність, 5% – повноту).

У науково-методичній літературі вміщено класифікації видів інформації за різними критеріями:

- за способом сприйняття (візуальна, слухова, тактильна, нюхова, смакова);
- за формою подання (числова, текстова, графічна, звукова, комбінована;
- за суспільним призначенням (особиста або масова; спеціальна);
- за доступом (масова, інформація з обмеженим доступом).

Для сільських школярів (у порівнянні із міськими) характерна певна специфіка доступу до окремих видів інформації. Так, розглядаючи її види за способом сприйняття, зокрема візуальну інформацію, варто сказати про застарілі фонди сільських бібліотек, які мало поповнюються у зв'язку із недостатнім фінансуванням, що негативно впливає на ознайомлення із книжковими новинками. (Хоча певною альтернативою є пошук інформації про нові книги в інтернет-мережі та придбання їх завдяки послугам пошти.) Водночас, сільські школярі мають можливість протягом цілого року милуватися пейзажами рідного краю, спостерігати за поведінкою та розвитком домашніх тварин, ростом рослин, брати участь у сільськогосподарській праці тощо, що специфічно впливає на можливість сприйняття аудіальної, тактильної, нюхової, смакової інформації.

Щодо видів інформації за формою подання варто зазначити, що у користуванні переважає текстова інформація (яку школярі сприймають у процесі навчальної діяльності). Водночас, учнів старших класів багато часу приділяють сприйманню звукової інформації (музичних композицій). Обмеженим є доступ до графічної інформації (через віддаленість музеїв, арт-центрів, місць проведення мистецьких фестивалів тощо).

Збільшується частка мультимедійної інформації (завдяки розширенню доступу до інтернет-мережі).

У результаті анкетування, інтерв'ювання педагогів, учнів 10-11 класів ми з'ясували наступне: усі опитані вчителі підкреслюють важливість комбінованої інформації, водночас, 11% з них виділяють ще й текстову інформацію, 8% - графічну, 9% - звукову; 33% учнів найбільш важливою для себе вважають текстову інформацію, ще 33% – комбіновану, 29% – звукову, 5% графічну.

Аналізуючи можливості для сприймання різних видів інформації за суспільним призначенням зазначимо, що не зовсім доступною є масова інформація, проблематичним є пошук спеціальної (через віддаленість населених пунктів, відсутність спеціалізованих бібліотек тощо).

Отже, для сільських школярів важливим та необхідним є формування умінь та навичок роботи з різноманітною інформацією. Утім, варто наголосити на виключному (на нашу думку) значенні текстової інформації.

Однак, рівень сформованості умінь роботи з текстовою інформацією більшості випускників шкіл є недостатнім. Підтвердженням є результати ЗНО з української мови та літератури. Зокрема, 200 балів набрали лише 4 учні із усіх сільських шкіл України. Школярі не готові виконувати складні завдання когнітивного рівня, які вимагають застосування знань тощо.

У результаті анкетування та інтерв'ювання вчителів та учнів 10-11 класів сільських шкіл ми з'ясували, що 80% педагогів переконані, що у школярів переважно виникають труднощі під час роботи над науково-пізнавальними текстами, 20% – художніми; у результаті опитування, анкетування школярів виявлено, що у 75% старшокласників виникають труднощі під час роботи над науково-пізнавальними текстами, у 25% – художніми.

У результаті анкетування та інтерв'ювання ми виявили, що 50% респондентів-вчителів вважають, що школярів потрібно навчати працювати над науково-пізнавальними текстами, 19% – художніми і науково-пізнавальними, 21% – художніми і науково-пізнавальними, текстами публіцистичного стилю, офіційно-ділового, 6% – художніми, 4% – текстами офіційно-ділового стилю; 39% учнів переконані, що їм потрібно навчатися над текстами офіційно-ділового стилю, 29% – наукового; 16% – художнього, 14% – публіцистичного.

На нашу думку, така проблема потребує негайного вирішення – спеціально організованої діяльності для формування умінь учнів роботи з інформацією як у школі – у класі, спеціальному кабінеті (обладнаному технічними засобами навчання, доступом до інтернет-мережі тощо), так і в умовах позашкільного навчання (екскурсії, робота у бібліотеці тощо).

Формування умінь роботи з текстовою інформацією пропонуємо здійснювати епізодично на індивідуальних заняттях, консультаціях, періодично – під час уроків інваріантної складової Типового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів, систематично – шляхом впровадження відповідного курсу за вибором, факультативу.

Формування інформаційної компетності учнів таким чином має здійснюватися, починаючи з початкових класів. (Маємо на увазі роботу з текстовою інформацією.) Прикладом є впровадження навчальної програми курсу за вибором для учнів 2-4 (1-4 класів) «Читаємо. Розуміємо. Творимо» (авт. Шевчук Л.М.), відповідно до якої здійснюється вдосконалення технічних характеристик навички читання учнів, смисловий і структурний аналіз творів, відновлення слів, речень, абзаців, тексту; виявлення авторського, формування особистісного ставлення до прочитаного; редагування тексту; конструювання слів, речень, текстів; створення учнями власних текстів.

У середніх і старших класах доцільним є періодичне проведення уроків-диспутів, пресконференції, КВК; уроків-змагань; консиліумів тощо.

В умовах освітнього округу впровадження факультативу може здійснюватися дистанційно під керівництвом педагога опорної школи. Водночас, учні старших класів, за бажанням, можуть оволодівати уміннями роботи з текстовою інформацією шляхом самоосвіти.

Під час індивідуальних занять, консультацій вчитель надає школярам допомогу відповідно до їх потреб і здібностей.

Інтеграція роботи учнів над текстовою інформацією здійснюється у структуру різних типів уроків: уроків засвоєння нових знань; формування вмінь і навичок; уроків застосування знань, умінь і навичок; узагальнення і систематизації знань; комбінованих уроків із різних предметів.

Щодо форм організації навчальної діяльності учнів старших класів з інформацією слід зазначити, що фронтальна робота передбачає участь у ній усіх учнів класу і здійснюється колективно під керівництвом учителя або школярі самостійно працюють над текстами.

Групова робота учнів з текстовою інформацією може бути організована з використанням колективної та індивідуальної форм навчальної діяльності: проводиться лише на основі колективної роботи (школярі разом виконують навчальне завдання), або ж учні виконують індивідуальні завдання кожен у складі певної групи «поруч, але не разом» (кожен працює самостійно, за необхідності звертається за допомогою до товариша, крім того, здійснюється взаємоперевірка виконання завдань).

На нашу думку, формуванню інформаційної сприяє переказ твору, передбачення подальшого розвитку подій, складання плану; критичний аналіз твору; відновлення тексту, формування текстотворчих умінь школярів на його основі; написання анотації, відгуку тощо.

Окремої уваги потребує також добір текстів, на основі яких доцільно здійснювати формування у сільських школярів умінь роботи з

інформацією. Доцільним є впровадження роботи з інформацією, починаючи з початкових класів, надавати перевагу текстам-розповідям, текстам художнього стилю (поступово збільшуючи частку роботи над науково-пізнавальними статтями). Водночас, необхідною є організація роботи учнів з іншими видами інформації (аудіальною, тактильною та ін.).

Зазначене вище спричинює актуальність розроблення відповідної моделі формування інформаційної компетентності сільських школярів, змісту відповідних курсів за вибором, факультативів, методичних рекомендацій для вчителів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зіборова В. Формування інформаційної компетентності учнів / В. Зіборова. – Режим доступу: // <http://icrmu.luguniv.edu.ua>
2. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США. / Ф. Махлуп. – М., 1966. – С. 36-37.
3. Тришина С. Информационная компетентность как педагогическая категория / С. Тришина // Интернет-журнал "Эйдос". – 2005. – 10 сентября. – Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>.
4. Чепелева Н. Особливості розуміння тексту молодшими школярами / Н. Чепелева. // Початкова школа. – 1988. – №11. – С.55–58.

Лариса Шевчук

Робота з інформацією у сільській школі: проблеми та перспективи

У статті розглянуто сутність понять «інформація», «інформаційна компетентність», обґрунтовано актуальність формування у сільських школярів умінь роботи з інформацією. Перелічено проблеми, які виникають в учнів під час роботи з інформацією. Запропоновано способи організації роботи з інформацією у сільській школі. Описано форми організації навчальної діяльності учнів, використання яких є доцільним для організації ефективної роботи учнів із текстовою інформацією.

Ключові слова: інформація, інформаційна компетентність, робота з інформацією, навчання учнів сільських шкіл.

Лариса Шевчук

Работа с информацией в сельской школе: проблемы и перспективы

В статье рассмотрена сущность понятий «информация», «информационная компетентность», обоснована актуальность формирования в сельских школьников умений работы с информацией. Перечислены проблемы, которые возникают у учащихся во время работы с информацией, предложено способы организации работы с информацией в сельской школе. Предложены формы организации учебной деятельности, использование которых целесообразно для организации эффективной работы учащихся с текстовой информацией.

Ключевые слова: информация, информационная компетентность, работа школьников с информацией, обучение учащихся сельских школ.

L. Shevchuk

Work with information in circumstances of country school: problems and perspectives

The paper aims to investigate substance of such concepts as “information”, “informational competence” as well as timeliness of development of skills of work with information for students from country schools. As possible educational solution there is proposed introduction of optional course for students focused on development of students skills of work with information by means of distant learning under supervision of teacher country basis school. In the paper there are defined methods of learning the use of which is aimed to increase the effectiveness of students work with information.

Key words: information, informational competence, work with information, study of country school students.